

ма економічних реформ на 2010-2014 роки. – Комітет з економічних реформ при Президенті України. – 2010. – 85 с.

10. Doing Business [Electronic Resource]. – Mode of access : URL : <http://www.russian.doingbusiness.org>.

11. Офіційний сайт Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL : <http://www.ukrproject.gov.ua>

12. Закон України «Про підготовку та реалізацію інвестиційних проектів за принципом «єдиного вікна»» від 21 жовтня 2010 р. №2623-IV (ред. від 21 жовтня 2010 р.) // Відомості Верховної Ради України, 2011. – № 11. – 170 с.

13. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL : <http://www.me.gov.ua>

14. Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19 березня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України, 1996. – № 19. – 80 с.

15. Національна стратегія розвитку «Україна – 2015» / За ред. В. М. Гейця, В. П. Семиноженка, Б. Є. Кваснюка. – К., 2009. – 116 с.

16. Худавердієва В. А. Стратегія залучення іноземних інвестицій у економіку України / В. А. Худавердієва // Фінанси України. – 2010. – № 6. – С. 62-71.

УДК 330.332 (477)

Г.Б. Пекна

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту ЗЕД та логістики,
Університет економіки та права «КРОК»*

Вплив залучення прямих іноземних інвестицій на інноваційну складову економічної безпеки держави

У статті проаналізовано особливості та значення прямого іноземного інвестування як важливого фактора інноваційного розвитку економічної безпеки держави.

Ключові слова: економічна безпека, прямі іноземні інвестиції, інновації, транснаціональні корпорації, відкритість економіки, інвестиційна привабливість.

Г.Б. Пекна

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту ВЕД і логістики,
Університет економіки і права «КРОК»*

Влияние привлечения прямых иностранных инвестиций на инновационную составляющую экономической безопасности государства

В статье проанализированы особенности и значение прямого иностранного инвестирования как важного фактора инновационного развития экономической безопасности государства.

Ключевые слова: экономическая безопасность, прямые иностранные инвестиции, инновации, транснациональные корпорации, открытость экономики, инвестиционная привлекательность.

G.B. Pekna
*PhD in Economics, Associate Professor
of FEA Management and Logistics Department,
«KROK» University*

The Impact of Direct Foreign Investment Attraction on Innovative Component of State Economic Security

The article deals with the analysis of the peculiarities and importance of direct foreign investment as an important factor of the state economic security innovative development.

Keywords: economic security, direct foreign investment, innovation, multinational corporations, the openness of the economy, investment attractiveness.

Постановка проблеми

Проблема національної економічної безпеки є особливо актуальною для нових незалежних держав, якою також є Україна. В умовах адміністративно-командної економічної системи наша країна не мала самостійного досвіду розробки науково-теоретичних і науково-практичних питань національної безпеки.

Економічна безпека формується з багатьох складових, однією з яких є інвестиційна. Вважається, що від іноземної інвестиційної діяльності значною мірою залежать новітні напрями розвитку економіки країни-реципієнта та ефективність її структурних змін. Адже прямі іноземні інвестиції (ПІІ) дають поштовх до економічного зростання за рахунок упровадження технологічних нововведень, модернізації виробничого процесу тощо. У зв'язку з цим існує необхідність вивчення особливостей інвестицій як важливого фактора інноваційного розвитку економічної безпеки нашої країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

У розробленні проблеми національної економічної безпеки, зокрема її інвестиційно-інноваційної складової, суттєвий внесок зробили такі вчені: Ю. Макогон, К. Лисенко [8], Т. Панчишин [11], Б. Литовченко [7], які розглядають ефективність залучення прямих іноземних інвестицій у контексті забезпечення економічного зростання України та її конкурентоспроможності. Учені О. Острий [10], М. Мегер [9] при залученні іноземних інвестицій основним завданням держави вважають забезпечення інтересів як країн-реципієнтів, так і іноземних інвесторів.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми

Існуючі наукові розробки висвітлюють різні аспекти інвестиційної складової національної економічної безпеки, особливості регулювання та проблематику іноземних інвестицій, утім проблеми впливу прямих іноземних інвестицій на інноваційну безпеку держави потребують подальшого дослідження.

Формулювання цілей статті

Метою статті є з'ясування значення прямих іноземних інвестицій як важливого фактора інноваційного розвитку економічної безпеки України.

Виклад основного матеріалу дослідження

Спрямованість інноваційних процесів в Україні не відповідає світовому рівню технологічної динаміки. За останні роки національна економіка виявилася орієнтованою на розвиток такого виробництва, що визначається низькою наукоємністю. Встановлено, що питома вага обсягу виконаних наукових і науково-технічних робіт у ВВП зменшилася з 1,36% у 1996 р. до 0,90% у 2010 році. Ураховуючи, що гранично-критичним рівнем за критеріями світової практики визначено 2% ВВП, є підстави говорити про наявність загроз економічній безпеці країни [5].

Україна прагне залучати іноземні інвестиції, оскільки вони [4]:

- допомагають фінансувати внутрішні інвестиції та стають додатковим джерелом капіталу для економічного розвитку;
- дають змогу залучати сучасні технології, ноу-хау, створювати нові робочі місця та зберігати існуючі;
- сприяють розвитку продуктивності праці, зниженню капіталомісткості виробництва;
- сприяють реструктуризації та модернізації виробничого потенціалу без створення нових видів заборгованості;
- стимулюють інтеграцію в систему міжнародного поділу праці.

Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій, внесених в Україну станом на 1 липня 2013 року, становив 55318,2 млн. дол. і зріс з початку 2013 р. на 0,4%, та в розрахунку на одну особу становив 1218,1 доларів. З країн ЄС надійшло 77,4% загального обсягу інвестицій, країн СНД – 7,9%, інших країн світу – 14,7% [3].

За I півріччя 2013 р. інвестиції надійшли зі 138 країн світу. До десятки основних країн-інвесторів, які формують понад 82% загального обсягу прямих інвестицій, входять Кіпр (32,4% загального обсягу інвестування), Німеччина (11,1%), Нідерланди (9,7%), Російська Федерація (6,9%), Австрія (5,8%), Велика Британія (4,9%), Віргінські (Британські) острови (4,4%), Франція (3,3%), Швейцарія (2,1%), Італія (2,0%) [1].

Рис. Розподіл прямих іноземних інвестицій за основними видами економічної діяльності (у %) до загального обсягу інвестування

Джерело: [3]

На підприємствах промисловості зосереджено 30,8% (рис.) загального обсягу інвестицій (у тому числі на підприємствах переробної промисловості – 25,8%, добувної промисловості та розробки кар'єрів – 3,0%, з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 2,6%), у фінансових установах – 29,1%. Серед галузей переробної промисловості найбільші обсяги інвестицій зосереджені на підприємствах металургійного виробництва, виробництва готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування (11,2% загального обсягу інвестицій), з виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів (5,7%), виробництва гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції (2,6%), машинобудування, крім ремонту та монтажу машин і устаткування, (1,9%), виробництва хімічних речовин і хімічної продукції (1,9%).

Значний інтерес інвесторів викликають підприємства, що здійснюють фінансову та страхову діяльність, в них акумульовано 26,9% від загального обсягу інвестицій. Інвестиційно привабливими залишаються організації оптової та роздрібною торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів (12,1%), підприємства, що здійснюють операції з нерухомим майном (7,6%), професійну, наукову та технічну діяльність (5,6%) [12].

Інвестиційний стан українського суспільства в останні роки став однією з суттєвих причин кризи 2009 року. В 2010 році основним джерелом фінансування інновацій стали власні кошти (59,35 %), меншою була частка іноземних інвестицій (29,97%) та бюджетних засобів (1,8%).

Можна говорити про існування певних рис іноземного інвестування в економіку України. За кількістю іноземних інвестицій переважають партнери з країн, що розвиваються, з огляду на розмір інвестицій – партнери з промислово розвинутих країн. Спостерігається поступове збільшення частки інвестицій з країн СНД у загальному обсязі інвестицій, нерівномірність розподілу інвестицій за галузями та регіонами України, зосередження в промислових центрах, реалізація спільних інвестиційних проектів, як правило, відбувається на двосторонній основі [10].

Україна, як приймаюча ПІІ країна, не посіла належного місця на світовому ринку капіталу. Незважаючи на певні природні переваги, вона має один із найнижчих показників залучення прямих іноземних інвестицій серед країн Центральної та Східної Європи, СНД. Україна в цьому рейтингу займала 50 місце, отримавши у 2010 р. 52,2 млрд. доларів. Така ситуація наочно демонструє стан інвестиційного клімату в Україні та інвестиційну привабливість української економіки [8].

Що стосується рейтингу країн за обсягом вивезених ПІІ, то трійка лідерів була аналогічна попередньому рейтингу. Змінилася позиція країн, починаючи з 5 місця. Так, Нідерланди займали 5 місце, Швейцарія 6 місце, у десятці лідерів опинилася Японія, посідаючи 7 місце, за нею Іспанія (8 місце), Бельгія (9 місце) і Канада (10 місце).

Стратегічне відставання з реструктуризацією галузей і інфраструктури в Україні не дає змоги вивести зовнішньоекономічну політику нашої країни на простір геополітики, звужує зовнішньополітичні комунікації до міжнародного рівня, ідеалізує й зациклює зовнішньополітичну активність у колі геополітичних альтернатив Захід-Схід [8].

Сучасна ситуація на світовому ринку капіталу є наслідком надмірного стрімкого зростання, динамічного розвитку цього ринку. Глибина і сила наслідків кризи в довгостроковій перспективі непередбачувана, однак більшість до-

слідників відзначають, що світова фінансова криза стала одним з переломних моментів у світовій економіці.

У ролі прямого інвестора частіше всього виступають транснаціональні корпорації (ТНК), які формують світовий інвестиційний ринок. Перенесення значної частини виробництва за кордон, створення там великої кількості філій, інтегрованих у єдину мережу виробництва і послуг, дає змогу транснаціональним корпораціям використовувати ресурси та конкурентні переваги багатьох країн. Стрімке зростання масштабів мережі підприємств ТНК у світі підтверджують такі дані. Якщо після Другої світової війни вони створювали приблизно 100 іноземних філій на рік, то нині майже в тисячу разів більше. У світі налічується приблизно 800 тис. іноземних філій, якими володіють 63 тис. батьківських компаній. При цьому 270 тис. філій розміщені в розвинених країнах, 360 тис. – у країнах, що розвиваються, і 170 тис. – у країнах з перехідною економікою. Нині ТНК контролюють орієнтовано 80% світового технологічного потенціалу в приватному секторі та приблизно стільки ж у торгівлі [6].

Сучасна політика ТНК при розміщенні ПІІ сприяє також конкурентоспроможності національних компаній. Зокрема, має велике значення політика, спрямована на зміцнення інноваційних систем і заохочення поширення технологій, оскільки від неї залежить можливість створення нових активів у вигляді технологічного та інноваційного потенціалу. Витрати НДДКР займають досить велику частку в бюджеті більшості корпорацій. Унаслідок цього вплив ТНК на науково-технічний прогрес у світовому масштабі досить значний, вони визначають напрям його розвитку та відповідні структурні зрушення у світовій економіці. Високий рівень інноваційного впливу потужних ТНК на світове господарство зумовлюється їх величезними фінансовими можливостями.

Україна має досить високий рівень торговельної відкритості (але водночас надзвичайно низькі темпи інтеграції до світового фінансового ринку), одним із критеріїв якої є обсяг іноземних інвестицій – на 1 січня 2012 р. в Україну надійшло 49 млрд. 362,3 млн. дол. прямих іноземних інвестицій, причому темпи залучення прямого іноземного капіталу в Україну щорічно зростали. Щодо прямих інвестицій з України, то їх обсяг до 2007 р. змінювався дуже повільно: у 1995 р. вони становили 20,3 млн. дол., у 2007 р. – 243,3 млн. доларів. У 2008 р. цей показник різко виріс і становив 6196,1 млн. дол. однак у подальшому його величина змінювалася вкрай повільно і на 1 січня 2012 р. становила 6898 млн. доларів [7].

Небажання іноземного інвестора працювати в Україні у тривалій перспективі пов'язане з нестабільністю законодавства, значним рівнем корумпованості, низьким рівнем підприємницької культури. Інвестори, ухвалюючи свої рішення, керуються передусім очікуваннями політичних змін у країні, пов'язаними з президентськими чи парламентськими виборами. В усталеній ринковій економіці ризики, пов'язані з інвестиційною діяльністю, мають переважно економічний характер. Однак слід зауважити, що і норми прибутку в розвинутій економіці є нижчими, ніж у перехідних економіках.

Щодо ефективної інвестиційної стратегії, то уряд повинен визначити чіткі й зрозумілі цілі стосовно наявних та очікуваних прибутків від ПІІ, наприклад, капіталовкладень, підвищення прибутків від податків, експорту, зайнятості та кваліфікації, технології та інновації. Після цього наступним кроком повинно стати визначення цільових секторів, видів діяльності на основі ринкових можливостей і конкурентоспроможності регіону [5].

Нинішня ситуація в Україні щодо прямих іноземних інвестицій і забезпечен-

ня зовнішньоекономічної безпеки зумовлена передусім відсутністю ефективної державної стратегії (політики). Саме тому державним органам влади необхідно спрямувати зусилля на створення: законодавчої стабільності; державної стратегії щодо залучення інвестицій; податкового та адміністративного порядку; нормальної, врегульованої законодавчої бази з питань захисту прав власності інвесторів; умов для підприємців здійснювати реальні ефективні інвестиції в конкурентоздатні інноваційні проекти [7].

Отже, для забезпечення зовнішньоекономічної безпеки України інвестиції повинні спрямовуватися в такі галузі національної економіки, як легка промисловість, сільське господарство, сфера послуг, туризм, ЖКГ, що донедавна не були стратегічно важливими для України та перебувають у послабленому стані порівняно з іншими країнами. А головне, інвестиції потрібно скерувати на розвиток інноваційної економіки і таким чином підвищувати конкурентоспроможність країни, щоб відійти від нетехнологічного виробництва та сировинних галузей.

Для стимулювання залучення вітчизняних та іноземних інвестицій у наукову, науково-технічну та інноваційну сфери держава повинна забезпечити [2]:

- створення системи пільгового рефінансування комерційних банків у разі надання ними пільгових кредитів для реалізації інвестиційних проектів з розроблення і впровадження високотехнологічного устаткування та іншої інноваційної продукції;

- розширення практики пільгового кредитування під заставу майна підприємств;

- створення пайових інвестиційних фондів для реалізації великих інноваційних проектів;

- розширення форм кредитування інноваційних підприємств через лізингові, факторингові та інші операції;

- створення належної інфраструктури для розвитку інноваційних процесів і реалізації повного циклу впровадження інновацій від ідеї до виробництва та продажу високотехнологічних продуктів і технологій;

- організація єдиного в Україні центру об'єднання зусиль уряду, науки та бізнесу для розвитку сфери високих технологій.

Висновки

Специфіка сучасного періоду розвитку економіки України пов'язана з тим, що попри наявний інвестиційний та інноваційний потенціал і відповідні ресурси, економіка має всі ознаки зниження інвестиційної та інноваційної активності, що позначається на рівні економічної безпеки країни.

Серед причин недостатнього рівня економічного розвитку України є застарілий науково-технічний рівень виробництва. Морально і фізично застарілі виробничі потужності не можуть стати гарантом випуску конкурентоспроможної продукції, що відповідає б світовим стандартам якості. Стійке зростання економіки неможливе без оновлення виробничих фондів, освоєння сучасних технологій і, як наслідок, – залучення інвестицій. Залучення інвестицій повинно спиратися на ефективні інновації, що стане фактором виходу з економічної кризи і забезпечення економічного зростання та національної економічної безпеки.

Стимулюючи інвестиційні потоки в галузі, що виробляють товари чи послуги з вищим рівнем доданої вартості, мотивуючи впровадження інноваційних досягнень, уряд зможе забезпечити стале зростання вітчизняної економіки на довгострокову перспективу.

Література

1. *Бриндзя О. З.* Основні аспекти залучення інвестицій в економіку України / О. З. Бриндзя // Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту. – 2013. – № 7. – С. 6-12.
2. *Горник В. Г.* Заходи державного регулювання інвестиційної діяльності в національному виробництві / В. Г. Горник // Наукові праці. Державне управління. – 2010. – Випуск 135. Том 147. – С. 86-89.
3. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. *Кахович О. О.* Державне регулювання структурно-інвестиційної політики в Україні : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 25.00.02 «Механізми державного управління» / О. О. Кахович. – К., 2010. – 21 с.
5. *Коренюк П. І.*, Вплив інвестицій на економічну безпеку реального сектору національної економіки / П. І. Коренюк, Л. А. Горошкова, В. П. Волков // Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Економіка». – 2012. – Вип. 6 (2). – С. 12-17.
6. *Корецький М. Х.* Умови глобалізації інституціональної сфери як фактор конкурентних переваг держави / М. Х. Корецький // Наукові праці. Державне управління. – 2010. – Випуск 135. Том 147. – С. 12-16.
7. *Литовченко Б. В.* Забезпечення зовнішньоекономічної безпеки держави шляхом використання прямих закордонних інвестицій / Б. В. Литовченко, Т. В. Єрмоленко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.irbis-nbuv.gov.ua/
8. *Макогон Ю. В.* Інвестиційна привабливість України в умовах трансформації світового господарства / Ю. В. Макогон, К. В. Лисенко // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2012. – Випуск 1, Том 1. – С. 7-13.
9. *Мегер М.* Прямі іноземні інвестиції та їхній вплив на регіональну економіку України / М. Мегер, М. Крамарчук, С. Реверчук // Науковий Вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.5. – С. 227-235.
10. *Острий О. Г.* Іноземне інвестування та економічна безпека України / О. Г. Острий [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://masters.donntu.edu.ua/2004/fem/artemova/lib/index4.htm>
11. *Панчишин Т.* Іноземне інвестування в Україні : статистична оцінка / Т. Панчишин // Вісник Львівського університету. – 2008. – Вип. 39. – С. 400-405.
12. Щорічне послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України». – К. : НІДС, 2013. – 576 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/catalogue/33/>